

Jaarverslag 2001

FRDO – FEDERALE RAAD VOOR DUURZAME ONTWIKKELING

Aduatukersstraat 71-75, 2de verdieping, 1040 Brussel

telefoon: 02-743.31.50, fax: 02-743.31.59

e-mail: mail@frdo-cfdd.be

website: <http://www.frdo-cfdd.be>

De algemene vergadering van de FRDO keurde op 16 april 2002 dit jaarverslag goed in uitvoering van art.11, §5 van de wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling.

INHOUD

Woord vooraf	3
1. Doel en structuur van de FRDO	5
1.1. Missie.....	5
1.2. Opdrachten	5
1.3. Samenstelling	6
1.4. Interne werking	7
2. Activiteitenverslag.....	8
2.1. Algemene vergadering	8
2.2. Werkgroepen	10
2.3. Adviezen	14
2.4. Forum- en informatieactiviteiten	19
2.5. Externe vertegenwoordiging.....	20
2.6. Secretariaat	21
3. Financieel verslag.....	22
Bijlagen	25
Bijlage 1. Ledenlijst 2001	25
Bijlage 2. Aanwezigheid op de algemene vergaderingen	29
Bijlage 3. Deelname aan de werkgroepen	33
Bijlage 4. Lijst van de adviezen 2001	34

Woord vooraf

Langzaam maar zeker groeit het besef dat duurzame ontwikkeling een nieuw paradigma voor het beleid vormt. Het beleidsconcept werd tien jaar geleden op de Rio-conferentie (1992) goedgekeurd. Tegelijk de economische, de sociale en de ecologische aspecten en de mondiale dimensie bij beleidsbeslissingen in rekening brengen, geeft blijk van langetermijndenken. Het is evenwel een evidente noch makkelijke opdracht. Dat bleek nog eens op het symposium dat de raad het voorbije jaar organiseerde over "Rio+10, de kloof tussen verbintenissen en beleid in België. De kloof, zo stelde de deelnemers vast, blijkt inderdaad nog zeer groot te zijn.

Een van de wegen om die kloof te overbruggen is het nauwer betrekken van de burgers bij het beleid. Ook op vlak van de erkenning van het belang van maatschappelijke participatie bij beleidsvoering was de Rio-conferentie innovierend en leverde ze baanbrekend werk. De regeringsleiders erkenden naast werkgevers- en werknemersorganisaties ook o.m. niet-gouvernementele organisaties voor leefmilieu en ontwikkelingssamenwerking, consumentenbewegingen en wetenschappers als belangrijke maatschappelijke groepen. Ze kregen in Agenda 21 een prominente plaats. In het kielzog van de Rio-conferentie maakte het zogenaamde *multistakeholder*-overleg of het overleg tussen deze maatschappelijke belangengroepen opgang. Uit het eerste paradigma volgde als het ware een tweede. De beleidsintegratie van de drie dimensies van duurzame ontwikkeling impliceert dat ook de maatschappelijke vertolkers van die belangen bij het beleid worden betrokken.

In België besliste het parlement door de goedkeuring van de wet van 5 mei 1997 over duurzame ontwikkeling tot de oprichting van de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling die de Nationale Raad als adviesraad verving. Het vierjarig mandaat van de leden van de FRDO liep in 2001 ten einde maar de raad werd bij KB van 20 november van dat jaar opnieuw samengesteld. Er werd de voorbije jaren een hele weg afgelegd. De periode van onwennig aftasten tussen de maatschappelijke groepen ligt achter de rug. De partners rond de tafel hebben elkaar gevonden en erkennen gaandeweg meer de specifieke expertise van elkeen. De wetenschappelijke deskundigheid en de ervaringsdeskundigheid vullen elkaar goed aan. Hoewel de belangen en de standpunten over de concrete invulling van duurzame ontwikkeling soms ver uit elkaar liggen, slagen we er desondanks toch regelmatig in, dank zij een constructieve dialoog, om overeenstemming te bereiken over het te voeren beleid. Immers twee op drie adviezen worden met consensus goedgekeurd. Maar ook een verdeeld advies waarbij diverse standpunten worden geëxpliciteerd kan nuttig zijn. Zo krijgt de wetgever interessante informatie over de uitvoerbaarheid van zijn initiatieven. En terwijl het aantal adviezen en ook het aantal vergaderingen sterk ging stijgen, steeg de voorbije jaren ook de gemiddelde participatie van de leden aan de werkgroepvergaderingen. Dit wijst erop dat de Raad door zijn leden wordt gedragen en versterkt zijn legitimiteit.

Dit is wellicht één van de factoren die verklaren dat de overheid ook steeds meer een beroep ging doen op de Raad. In 1998 keurden we vijf adviezen goed. Het voorbije jaar waren er dat achttien. Dikwijls gaat het om moeilijke en/of relatief nieuwe thema's zoals duurzaamheidsstrategieën, klimaatbeleid, intellectuele eigendomsrechten, genetisch gewijzigde organismen, productbeleid, het voorzorgsprincipe, indicatoren duurzame ontwikkeling of defederalisering van de ontwikkelingssamenwerking. De keuzes die ter zake door de overheid worden gemaakt zullen mee bepalen hoe onze samenleving, en de wereldsamenleving, er in de toekomst zullen uitzien.

Toch valt het op dat slechts een beperkt aantal ministers en staatssecretarissen een beroep doen op de raad. Dit wekt de indruk dat duurzame ontwikkeling nog steeds niet het beleidskader vormt voor alle regeringsleden. Maar er is een positieve evolutie merkbaar. De overheid, zowel regeringsleden als wetgever pleegt inzake duurzame ontwikkeling steeds meer overleg met de *stakeholders*. En zij organiseert ook de dialoog over de opvolging van de adviezen die zij ontvangt. Het voorbije jaar brachten de ministers of hun vertegenwoordigers op onze algemene vergadering voor het eerst verslag uit van de opvolging van de adviezen die zij in 2000 aan de raad vroegen. We vinden het belangrijk dat na inspraak uitspraak volgt. Het

geeft blijk van waardering voor de inspanningen van de leden van de raad. Overigens voorziet de wet (5 mei 1997) dat de regering motiveert wanneer zij afwijkt van adviezen van de raad.

De overheid gaf ons ook de opdracht bij te dragen tot de verruiming van het draagvlak voor duurzame ontwikkeling. We organiseerden het voorbije jaar drie fora-activiteiten: een seminarie over economische modellen in het kader van energie- en klimaatbeleid, een symposium in samenwerking met de *Vlaamse Interuniversitaire Raad (Vlir)*, de *Conseil Interuniversitaire de la Communauté française (Ciuf)* en de *Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen* over duurzame landbouw in de derde wereld en de rol van transgene gewassen en onderzoek, en het reeds vermelde symposium Rio+10 waarbij we veel zorg besteedden aan het verslagboek. Voor politieke en maatschappelijke beleidsverantwoordelijken publiceren we een nieuwsbrief FRDO-Info en is er de interessante site van de raad. Voor een ruimer publiek gingen we in mei van dit jaar van start met de vernieuwde website *Billy Globe*. De beslissing om de site uit te bouwen door een onafhankelijke redactie die onder toezicht van de Raad staat, blijkt een goede keuze geweest te zijn.

Het voorbije jaar was voor de raad andermaal een zeer productief jaar. Alle initiatieven waarover in dit jaarrapport verslag wordt uitgebracht, zijn het resultaat van de gewaardeerde inzet en samenwerking van de leden van de raad en van het personeel van het secretariaat. Ik dank hen hiervoor alsmede de overheid die in de noodzakelijke financiering voorzag. Ik dank ook de oud-leden voor de tijd en energie die zij in de raad hebben geïnvesteerd. Ik hoop dat deze inzet hun ook een dividend opleverde, namelijk nieuwe verrijkende inzichten voor hun eigen werk in hun organisatie of instelling. Ik hoop dat de samenwerking binnen de raad ook voor de nieuwe leden een boeiende ervaring wordt.

2002 zal voor de raad vooral in het teken staan van de Wereldtop over duurzame ontwikkeling in Johannesburg (26 augustus tot 4 september). We zullen beleidsvoorstellen formuleren voor de overheid. Maar we willen ook onderzoeken wat de maatschappelijke actoren inzake duurzame ontwikkeling zelf nog beter kunnen doen en hoe we daarbij kunnen samenwerken. Duurzame ontwikkeling is immers een gedeelde verantwoordelijkheid

Theo Rombouts
Voorzitter

1. Doel en structuur van de FRDO

1.1. Missie

De Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling werd opgericht door de *wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling*, als opvolger van de Nationale Raad voor Duurzame Ontwikkeling. Deze wet beoogt een betere organisatie en coördinatie van het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling door bij te dragen tot de capaciteitsopbouw bij de regering en de administratie en door de werking van de FRDO als adviesorgaan te versterken.

Aan de basis van de oprichting van de raad ligt de *Conferentie van de Verenigde Naties over Milieu en Ontwikkeling*, beter bekend als UNCED, die in Rio de Janeiro in 1992 plaatsvond. In de vijf overeenkomsten van Rio (de *Verklaring van Rio de Janeiro inzake milieu en ontwikkeling*, *Agenda 21*, de *Verklaring inzake het beheer en behoud van bossen*, het *Raamverdrag inzake klimaatverandering* en het *Verdrag inzake biologische diversiteit*) wordt verwezen naar het belang van de participatie van de maatschappelijke actoren. In alle hoofdstukken van Agenda 21 komt het belang van participatie ter sprake. Tien hoofdstukken zijn volledig gewijd aan de versterking van de rol maatschappelijke groepen en in hoofdstuk 38 wordt aanbevolen nationale coördinatiestructuren op te zetten om bij te dragen tot de uitvoering van de Rio-akkoorden.

De raad heeft als missie het geven van adviezen aan de Belgische federale overheid over het beleid inzake duurzame ontwikkeling en het organiseren van activiteiten om het draagvlak voor duurzame ontwikkeling te vergroten.

1.2. Opdrachten

De FRDO is één van de drie pijlers waarin de wet van 5 mei 1997 over de duurzame ontwikkeling voorziet om het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling te schragen. De eerste pijler zorgt voor een specifieke *beslissingsstructuur* waarbij de federale departementen, de gemeenschappen en de gewesten betrokken zijn. Het gaat met name om de *Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling* (ICDO). Die heeft als opdracht de aandacht voor duurzame ontwikkeling in het beleid van de diverse departementen te stimuleren en de werkzaamheden voor de opstelling van een vierjaarlijks federaal plan inzake duurzame ontwikkeling te coördineren. De tweede pijler fungeert als *motorstructuur*, met name het *Federaal Planbureau* (FPB), dat tweejaarlijks een federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling opstelt en meewerkt bij de opstelling van het plan. De derde pijler, de FRDO, vormt de *maatschappelijke participatiestructuur* inzake duurzame ontwikkeling.

De raad kreeg, naast het formuleren van een gemotiveerd advies over het voorontwerp van federaal plan, nog vier opdrachten van de wetgever mee (wet 5 mei 1997, art.11, §1):

- “a) advies te verlenen over alle maatregelen betreffende het federale beleid inzake duurzame ontwikkeling, genomen of in het vooruitzicht gesteld door de federale overheid, in het bijzonder in uitvoering van de internationale verbintenissen van België;
- b) een forum te zijn waar van gedachten kan worden gewisseld over duurzame ontwikkeling;
- c) onderzoek voor te stellen op alle domeinen die verband houden met duurzame ontwikkeling;
- d) de ruimst mogelijke medewerking van de openbare en particuliere organisaties alsook de burgers op te wekken om deze doelstellingen te verwezenlijken.”

De raad oefent de vermelde opdrachten uit op eigen initiatief of op het verzoek van de ministers of staatssecretarissen, van de Kamer van volksvertegenwoordigers en van de Senaat. De raad brengt zijn adviezen uit binnen de drie maanden na een verzoek daartoe. In geval van hoogdringendheid kan de opdrachtgever een kortere termijn voorschrijven. Deze termijn kan evenwel niet korter zijn dan twee weken.

Inmiddels kreeg de raad van de wetgever nog twee bijkomende opdrachten. Vooreerst in het kader van de *wet van 21 december 1998 betreffende de productnormen ter bevordering van duurzame productie- en consumptiepatronen en ter bescherming van het leefmilieu en de volksgezondheid*. Artikel 19 bepaalt dat de FRDO advies moet uitbrengen over ontwerpen van koninklijk besluit ter uitvoering van art.5, §1 en §2 over de bescherming van het leefmilieu en de gezondheid; van art.9 inzake biociden en van art.14 over verpakkingen. Art.6, §7 geeft de FRDO de mogelijkheid om advies uit te brengen over sectorale overeenkomsten die in uitvoering van deze wet worden gesloten.

Vervolgens in het kader van de *wet van 25 mei 1999 betreffende de Belgische internationale samenwerking*. Titel III, Hoofdstuk II, Afdeling I – over de directe bilaterale samenwerking – van deze wet stelt dat de maximum vijftientig geografische strategienota's, de vijf sectorale strategienota's en de drie thematische strategienota's samen met het advies van de FRDO zullen worden overgezonden naar de Kamer van volksvertegenwoordigers en naar de Senaat.

In het kader van zijn forumopdracht bevordert de raad de discussie over duurzame ontwikkeling, bijvoorbeeld door de organisatie van symposia en seminars. Experts, vertegenwoordigers van de overheid, van maatschappelijke organisaties en het publiek krijgen de kans om standpunten toe te lichten en met elkaar te dialogeren. De raad benut nadien de resultaten van de gedachtewisseling bij de formulering van adviezen.

Om organisaties en burgers te informeren en sensibiliseren voor duurzame ontwikkeling ontwikkelde de raad een eigen website, publiceert hij een driemaandelijks nieuwsbrief *FRDO-Info* en houdt toezicht op de educatieve website *Billy Globe* die een vulgariserende functie heeft inzake duurzame ontwikkeling.

1.3. Samenstelling

Volgens de wet op de duurzame ontwikkeling (art.12, §1) is de FRDO samengesteld uit:

- a. een erevoorzitter: Z.K.H. Prins Filip,
- b. een voorzitter,
- c. drie ondervoorzitters,
- d. zes leden van de NGO's voor milieubescherming,
- e. zes leden van de NGO's voor ontwikkelingssamenwerking,
- f. twee leden van de NGO's van de verbruikers,
- g. zes leden van de werknemersorganisaties,
- h. zes leden van de werkgeversorganisaties,
- i. twee leden van de energieproducenten,
- j. zes leden van de wetenschappelijke milieus,
- k. één vertegenwoordiger van elke federale minister of staatssecretaris,
- l. één vertegenwoordiger van elk gewest en elke gemeenschap.

Alle leden, met uitzondering van de categorieën k en l (overheidsvertegenwoordigers), worden benoemd door de Koning op voordracht van de regering voor een hernieuwbare periode van vier jaar.

De raad besliste bijkomend een aantal personen als waarnemer uit te nodigen:

- een vertegenwoordiger van de volgende raden bevoegd voor milieu- en socio-economische aangelegenheden (huishoudelijk reglement, art.2, §2):
 - Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen,
 - Conseil Wallon de l'Environnement pour le Développement Durable,
 - Conseil de l'Environnement pour la Région de Bruxelles-Capitale / Raad voor het Leefmilieu van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
 - Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
 - Centrale Raad voor het Bedrijfsleven,
 - Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen,

Conseil économique et social de la Région wallonne,
Nationaal Comité voor de Energie;

- vier wetenschappelijke raadgevers (huishoudelijk reglement, art.13, §1);
- een vertegenwoordiger van het Federaal Planbureau (beslissing algemene vergadering 29 mei 1998);
- een vertegenwoordiger van de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (beslissing algemene vergadering 28 november 2000).

In totaal telt de raad 79 leden, waarvan 38 stemgerechtigde vertegenwoordigers (categorieën *b* tot en met *j*). Die laatste worden door de regering gekozen uit een dubbele lijst die door hun representatieve organisaties wordt voorgesteld. De samenstelling van de FRDO in 2000 kunt u in bijlage 1 vinden.

De FRDO heeft als *multi-stakeholderforum* een brede samenstelling. Zowel vertegenwoordigers van de traditionele sociale partners, van niet-gouvernementele organisaties en van de wetenschappelijke wereld maken deel uit van de raad, evenals vertegenwoordigers van de publieke sector en experts die als leden zonder stemrecht aan de vergaderingen participeren. De aanwezigheid van organisaties met economische, sociale en ecologische expertise bevordert een geïntegreerde benadering van de onderwerpen waarover de raad advies uitbrengt.

1.4. Interne werking

De krachtlijnen van de organisatie en werking van de FRDO werden vastgelegd in het *huishoudelijk reglement*. Dat werd goedgekeurd door het koninklijk besluit van 10 augustus 1998 (gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 23 september 1998). De algemene vergadering is bevoegd voor alle inhoudelijke aspecten van de werking. Daarnaast vervullen de voorzitter, de ondervoorzitters, het bureau, de permanente werkgroepen en het secretariaat elk een eigen rol.

De *algemene vergadering* waarin alle stemgerechtigde en niet-stemgerechtigde leden vertegenwoordigd zijn, komt gemiddeld vijf maal per jaar samen. De raadsvergadering keurt de adviezen goed, beslist over de organisatie van forumactiviteiten, neemt de eindbeslissing over het jaarverslag, het financieel verslag, de begroting en het programma van de werkgroepen. De verslagen zijn openbaar.

Het *bureau* bestaat uit de voorzitter, de ondervoorzitters, de erevoorzitter (zijn vertegenwoordiger woont de vergaderingen bij); en één vertegenwoordiger uit elk van de volgende groepen: de NGO's voor milieubescherming, de NGO's voor ontwikkelingssamenwerking, de werknemers- en de werkgeversorganisaties. De leiding van het secretariaat neemt deel aan de vergaderingen en stelt de verslagen op. Het bureau staat onder meer in voor de voorbereiding en opvolging van de algemene vergadering, het overmaken van de ontwerpadviezen van de werkgroepen aan de algemene vergadering, het aan deze vergadering ter goedkeuring voorleggen van het jaarverslag en het financieel verslag, de selectie van het personeel, het nemen van belangrijke praktische beslissingen en het leiden van het secretariaat. Het bureau vergadert maandelijks.

De *werkgroepen* bereiden de adviezen en forumactiviteiten op hun terrein voor. Er zijn zes vaste werkgroepen actief: *federaal plan, energie en klimaat, internationale betrekkingen, productnormen, sensibilisatie en communicatie, wetenschappelijk onderzoek* en één werkgroep die ad hoc functioneert: *biodiversiteit en bossen*. Deze werkgroepen bestaan uit raadsleden of plaatsvervangers en door hen aangeduide experts. De werkgroepen kunnen ambtenaren en andere deskundigen permanent uitnodigen. De algemene vergadering duidt de voorzitters van de werkgroepen aan op voordracht van het bureau. De werkgroepen bereiden de adviezen grondig voor, zodat de algemene vergadering hoogstens nog enkele knelpunten dient de beslechten. Elke werkgroep wordt bijgestaan door minstens één personeelslid van het secretariaat.

2. Jaarverslag

2.1. Algemene vergaderingen

De Raad kwam tijdens het jaar 2001 5 maal samen in een algemene vergadering. Om deze vergaderingen voor te bereiden, hield het Bureau tien vergaderingen. Er werden achttien adviezen uitgevaardigd. Er werden drie evenementen georganiseerd : een intern seminarie dat op 2 februari georganiseerd werd ; dit had betrekking op de economische modellen die gebruikt worden in het kader van het Belgische energiebeleid. Een seminarie rond het thema « *Sustainable agriculture in the third world: defining a role for transgenic crops and research* » dat plaatsvond op 26 en 27 maart ; en tot slot een symposium inzake « *Rio +10 in België : kloof tussen engagementen en beleid* » dat op 14 juni gehouden werd.

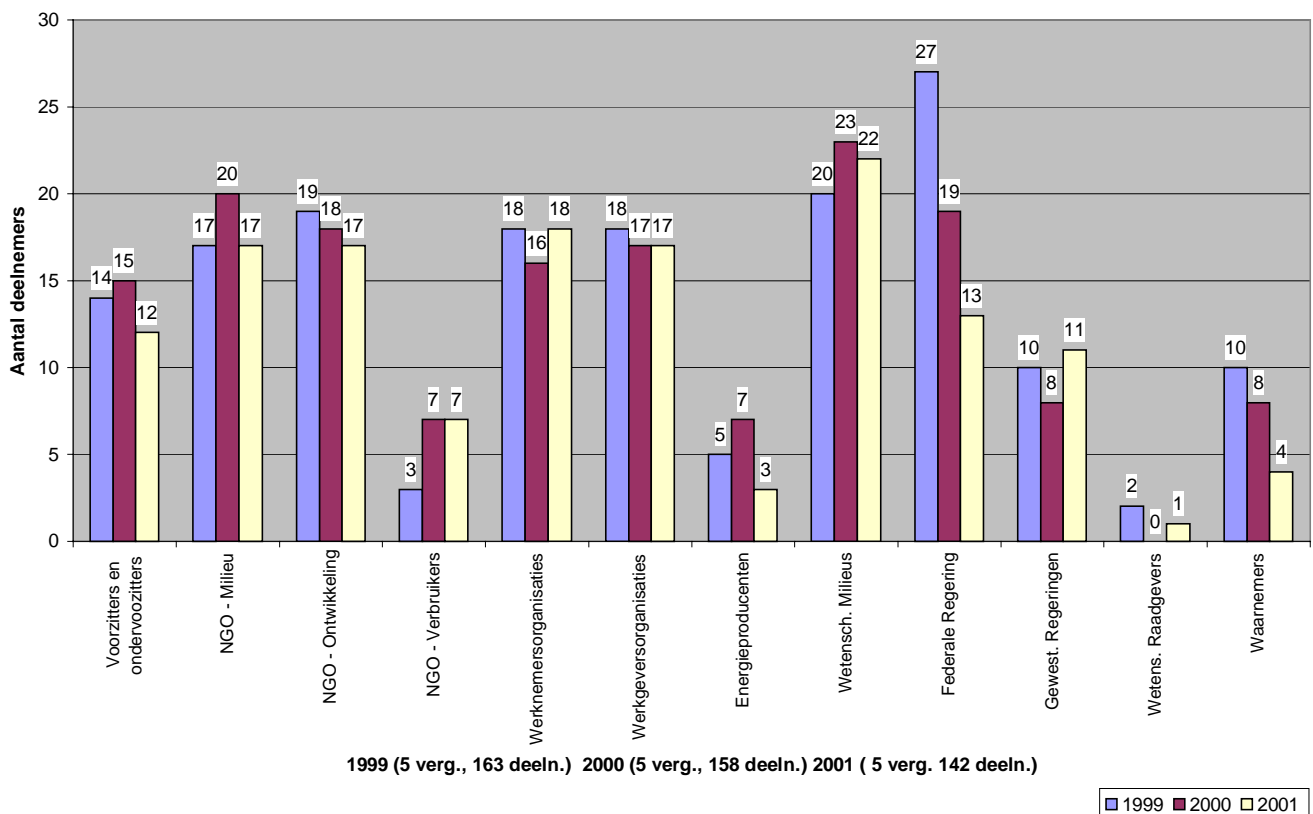

Diagram 1 : aanwezigheid op de algemene vergadering, aantal deelnemers per categorie (vergelijking 1999, 2000 en 2001)

Diagram 1 illustreert een vergelijkbare deelname van de groepen met zes vertegenwoordigers. Bovendien in 2001 komt de deelname van de gewesten dichterbij de deelname van de federale vertegenwoordigers

De eerste *algemene vergadering* van het jaar vond plaats op 6 februari. Op de agenda stond de goedkeuring van vijf ontwerpadviezen :

- de TRIP's en de biodiversiteit ;
- de richtlijn omtrent biotechnologie ;
- gevaarlijke substanties en bereidingen ;
- informatie over nieuwe particuliere voertuigen ;
- wasmiddelen met fosfaat.

De Raad heeft vervolgens geluisterd naar de uiteenzettingen van de Staatssecretaris voor duurzame Ontwikkeling, Olivier Deleuze, mevrouw Daems, vertegenwoordigster van minister Aelvoet, van mevrouw Bacquelaine, vertegenwoordigster van Staatssecretaris Boutmans en van de heer Demeyere, vertegenwoordiger van minister Picqué, over de opvolging van de adviezen van de Raad die vorig jaar werden goedgekeurd.

Het laatste punt op de agenda was het onderzoek naar de vooruitgang van de site Billy Globe.

Tijdens de *tweede algemene vergadering*, op 24 april, werden er drie ontwerpadviezen goedgekeurd.

Deze hadden betrekking op :

- De strategie van de Europese Unie inzake duurzame ontwikkeling ;
- de 27ste aanpassing van de richtlijn inzake « gevaarlijke substanties » ;
- de richtlijn 2000/71/CE van de Commissie houdende aanpassing op de technische vooruitgang van meetmethodes.

Vervolgens werd een verslag opgemaakt over de CSD9 (eerste week).

Daarna heeft de algemene vergadering een verslag gehoord over het overleg van het Bureau met de (vice-) voorzitters van de werkgroepen.

Vervolgens heeft het secretariaat een evaluatie opgesteld van het seminarie over de GGO's en de Derde Wereld (26-27 maart 2001).

Op 22 mei werd de *derde algemene vergadering* gehouden. Er werden drie ontwerpadviezen goedgekeurd omtrent:

- het Groenboek over het geïntegreerde productbeleid (Europese Commissie) ;
- tributyltin ;
- het Witboek voor het toekomstige beleid inzake chemische substanties (Europese Commissie),
- evenals het jaarverslag voor het jaar 2000.

Vervolgens hebben de leden het verslag van het secretariaat inzake de voorbereiding voor het symposium Rio+10 van 14 juni, gehoord.

Op 25 oktober heeft de *vierde algemene vergadering* vier ontwerpadviezen goedgekeurd :

- de GGO's en de Derde Wereld ;
- de defederalisering van de ontwikkelingssamenwerking ;
- de rol van de akkoorden onderhandeld in het kader van het klimaatbeleid ;
- een voorontwerp van KB over papier.

De leden keurden een ontwerp goed : er moet met de reclamewereld (Creative Club Belgium) samengewerkt worden om aan studenten publiciteit een prijs uit te reiken voor een werk omtrent een niet-commercieel thema. In het kader van Rio+10 werden de wijzigingen in de consumptie als thema gekozen. De prijs zal in juni 2002 uitgereikt worden. De campagne zal verspreid worden tijdens Rio +10. Deze mediacampagne zal voor de Raad heel interessant zijn.

Tot slot was er de *vijfde algemene vergadering* van het jaar die plaatsvond op 18 december ; dit was tevens de installatievergadering van de nieuw samengestelde Raad.

Er werden drie adviezen goedgekeurd. Ze hadden betrekking op

- de strategie van de Europese Unie inzake duurzame ontwikkeling ;
- het verbod op publiciteit voor elektrische verwarming ;
- het samenwerkingsakkoord omtrent het Klimaatplan.

De nieuwe leden van het Bureau werden gecoöpteerd.

Vervolgens werden de oude en nieuwe leden van de Raad uitgenodigd op de officiële inhuldiging van de nieuwe Raad. Z.K.H. Prins Philippe, erevoorzitter van de Raad, was aanwezig. De heer Rombouts, voorzitter van de Raad, heeft een introductiespeech gehouden waarin hij herinnerde aan de verschillende stappen in de tenuitvoerlegging van de duurzame ontwikkeling in België en hij de balans heeft opgemaakt van de werkzaamheden van de Raad. Staatssecretaris O. Deleuze (die tevens in naam van zijn collegae E. Boutmans en M. Aelvoet) sprak, en de heer Y. Ylieff, Regeringscommissaris, hebben de Raad hun wensen voor de toekomstige werkzaamheden kenbaar gemaakt.

Na een gedachtewisseling tussen de leden en de Regeringsvertegenwoordigers heeft de voorzitter iedereen uitgenodigd voor een receptie.

Het koninklijk besluit tot benoeming van de nieuwe leden van de FRDO werd pas getekend op 20 november. Normaalgezien had de hernieuwing van de raad moeten plaats vinden in augustus, zijnde vier jaar na de oprichting van de Raad.

2.2. Werkgroepen

Dit jaar waren er zeven werkgroepen actief.

Hieronder vindt u twee grafieken: de eerste toont de deelname aan de werkgroepen van de verschillende groepen, de overheid en de bij de Raad vertegenwoordigde experts. De tweede toont de deelname sinds 1998.

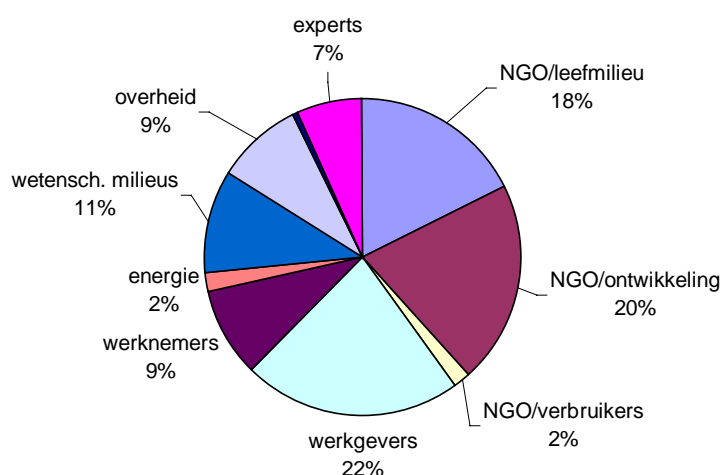

Diagram 2 : deelname aan de werkgroepen, volgens categorie deelnemers in % (2001 : 76 vergaderingen, 742 deelnemers, 9.76 deelnemers per vergadering gemiddeld)

Men kan vaststellen dat de verschillende doelgroepen evenwichtig vertegenwoordigd zijn. De consumentenverenigingen en de energieproducenten beschikken slechts over een derde van de zetels ten opzichte van de andere groepen, wat hun lagere deelnemingspercentage verklaart.

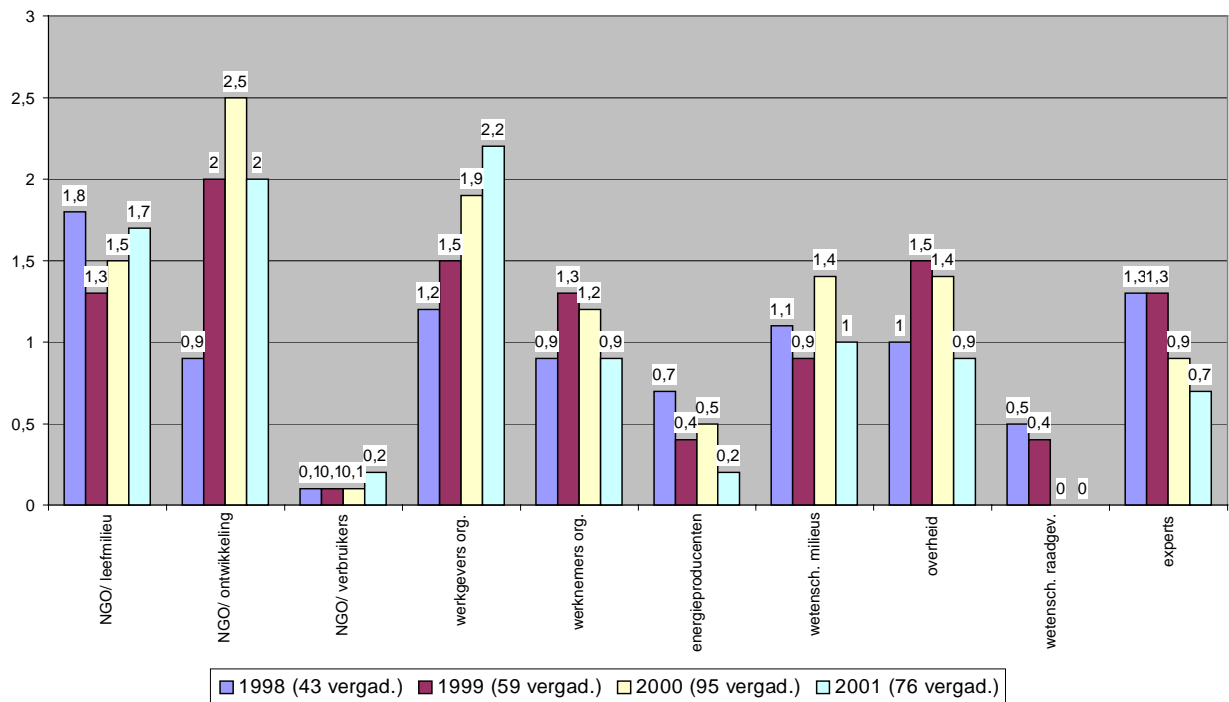

Diagram 3 : deelname aan de werkgroepen, aantal deelnemers per vergadering en per categorie (vergelijking 1998, 1999, 2000 en 2001)

Diagram 3 illustreert de deelnamestijging van de drie doelgroepen : de NGO's voor milieu, de werkgeversorganisaties en de consumentenorganisaties. De deelname van de vakbonden, van energieproducenten en wetenschappers is daarentegen gedaald. Niettemin heeft elke groep gemiddeld 1 aanwezige deelnemer, hetgeen belangrijk is voor de vertegenwoordiging van alle doelgroepen van de Raad in de werkgroepen (zie ook tabel in bijlage 3 met vertegenwoordigers per vergadering en per leden).

Federaal Plan

Onder het voorzitterschap van mevrouw Anne Panneels (vice-voorzitter van de Raad), heeft de werkgroep twaalf keer vergaderd.

Hij heeft twee adviezen voorbereid omtrent *De Europese strategie voor duurzame ontwikkeling*, het eerste (24 april 2001) kwam er op eigen initiatief, het tweede (18 december 2001) kwam er op vraag van de Staatssecretaris voor duurzame Ontwikkeling, Olivier Deleuze.

De werkgroep heeft bij die gelegenheid geluisterd naar de uiteenzettingen van mevrouw Nadine Gouzée (Task Force duurzame Ontwikkeling, Federaal Planbureau) en van de heer Marc Vanheukelen (Europese Commissie, Directoraat Generaal Milieu)

De heer Jan Verschooten (Federaal Planbureau) heeft een uiteenzetting gehouden over de opvolging van het federaal Plan voor duurzame ontwikkeling en de werken van de CIDD.

De werkgroep heeft tevens op 14 juni 2001, in samenwerking met andere werkgroepen van de Raad, het symposium « *Rio +10 in België: kloof tussen engagementen en beleid* » georganiseerd.

Energie en klimaat

Voorzitters van deze werkgroep waren professor Jean-Pascal van Ypersele van de UCL (tot eind mei) en vervolgens de heer Dirk Van Evercooren (FGTB/ABVV, vice-voorzitter van de werkgroep). Zij kwamen met hun werkgroep 12 keer samen.

De groep werkte rond de voorbereiding van drie adviezen : het advies over *de onderhandelde akkoorden als instrument van het klimaatbeleid* (25 oktober 2001) en het advies over *het samenwerkingsakkoord inzake klimaat tussen de federale Staat en de gewesten* (18 december 2001). De groep heeft tevens bijgedragen tot het tweede advies over *de Europese strategie voor duurzame ontwikkeling* (18 december 2001).

Tijdens zijn vergaderingen heeft de werkgroep geluisterd naar uiteenzettingen van mevrouw Cathy Plasman, de heer Marc Pallemmaerts en de heer Hugues Latteur (kabinet Deleuze), de heer Thomas Bernheim (Federaal Planbureau) en de heer Johan Albrecht (U Gent).

De werkgroep heeft op 2 februari 2001 een seminarie georganiseerd over *de in België gebruikte economische modellen in het kader van het energie- en klimaatbeleid*, dat hoofdzakelijk bedoeld was voor de leden van de werkgroep maar ook andere geïnteresseerde leden van de Raad konden deelnemen.

Wetenschappelijk onderzoek en duurzame ontwikkeling

Deze werkgroep, voorgezeten door de heer Luc Hens (VUB), heeft vijftien keer vergaderd.

Hij heeft een advies voorbereid over *het Witboek van de Europese Commissie « Strategie voor het toekomstig beleid inzake chemische substanties »* (22 mei 2001), en heeft bijgedragen tot het tweede advies over *de Europese strategie voor duurzame ontwikkeling* (18 december 2001).

Werden als experts gehoord : mevrouw Jeanine Ferreira (Federale milieudiensten), mevrouw Nadine Gouzée en mevrouw Natacha Zuinen (Task Force duurzame Ontwikkeling, Federaal Planbureau), mevrouw Hilde Van Dongen (DWTC), Françoise Onclincx (BIM), en de heren Hans Bruyninckx (HIVA, KULeuven) en Stephen Hall (statisticus bij het DEFRA : Department of Environment, Food and Rural Affairs, UK).

Productnormen

De werkgroep kwam vijftien keer samen. Voorzitter was professor Luc Lavrysen (U Gent). Het vice-voorzitterschap werd verzorgd door mevrouw Delphine Misonne (Centrum voor Milieurecht (UFSAL)).

Deze werkgroep heeft in 2001 acht adviezen voorbereid inzake : *gevaarlijke substanties en bereidingen – 26ste aanpassing van de EU-richtlijn* (6 februari 2001), *een voorontwerp van KB inzake de beschikbaarheid voor de consument van informatie over brandstofverbruik en CO₂ – uitstoot* (6 februari 2001), *een voorontwerp van KB houdende het verbod op de commercialisering van textielwasmiddelen met fosfaten* (6 februari 2001), *gevaarlijke substanties en bereidingen – 27ste aanpassing van de Europese richtlijn* (24 april 2001), *de meetmethodes inzake het loodgehalte in benzine en het zwavelgehalte in dieselolie* (24 april 2001), *tributyltin* (22 mei 2001), *het voorontwerp van KB inzake papier* (25 oktober 2001), en een *ontwerp van KB inzake het verbod op publiciteit voor elektrische verwarming* (18 december 2001).

De werkgroep hoorde talrijke experts : de heren Joël Winkin (Prayon-Rupel), David Warnant (DE TIC), de heer Bernard Mazijn (Federale Milieudiensten), Pascal Lefèvre (DG Milieu van de Europese Commissie), Bert De Wel (kabinet Aelvoet).

Internationale betrekkingen

Deze werkgroep, onder voorzitter van professor Han Verschure (KULeuven) en vice-voorzitter Marek Poznanski (Collectief Voedingsstrategieën), kwam tien keer samen.

Hij heeft drie adviezen voorbereid. In samenwerking met de werkgroep Biodiversiteit en Bossen werden twee adviezen opgesteld : het advies over *de TRIP's en de biodiversiteit* (6 februari 2001) en het advies inzake *de overbrenging in Belgisch recht van de Europese richtlijn inzake biotechnologie* (6 februari 2001). Tot slot heeft de groep het advies inzake *de defederalisering van de ontwikkelingssamenwerking* (25 oktober 2001) voorbereid.

Het advies over de TRIP's werd tijdens het jaar 2000 grondig voorbereid, maar er bleven nog een aantal problematische paragrafen over die bijgevolg dienden herwerkt te worden.

De groep heeft tevens gewerkt rond twee ontwerpen van strategische nota's van het DGIS : de ene nota betrof de Belgische internationale samenwerking en conflictpreventie, de andere had betrekking op onderwijs en vorming.

Tot slot heeft de werkgroep de bijdrage van de Raad aan twee rondetafelgesprekken die Staatssecretaris Neyts op 21 mei en 17 oktober 2001 organiseerde met het oog op de 4de Ministeriële Conferentie van de WHO te Doha, voorbereid. De groep heeft tevens nagedacht over de voorbereiding van de Wereldtop rond duurzame ontwikkeling in Johannesburg.

Werden gehoord als experts : professor Geertrui Van Overwalle (Katholieke Universiteit Leuven, Centrum voor Intellectuele Rechten); de heren Kris Panneels en Patrick Dupont (DGIS) ; de heer Marc Van Heuckelom (DWTC) ; professor Robrecht Renard (Universiteit Antwerpen) ; de heer Pietro Veglio, expert OESO (Directie voor ontwikkelingssamenwerking) ; de heren Christian Verdonck en Henk Mahieu (Ministerie van Buitenlandse Zaken).

Genetisch gemodificeerde organismen

Deze ad hoc werkgroep, voorgezeten door professor Henri Dumont (UG), vergaderde zes maal om een advies voor te bereiden over *de internationale landbouwresearch inzake genetisch gemodificeerde organismen in het kader van een beleid inzake ontwikkelingssamenwerking* (25 oktober 2001). De vice-voorzitter van deze groep was professor Willy Weyns (VUB).

De groep heeft tevens een seminarie voorbereid omtrent « *Sustainable agriculture in the third world : defining a role for transgenic crops and research.* » dat doorging op 26 en 27 maart. De resultaten van dit seminarie dienden als basis voor het opstellen van het advies.

Volgende experts hebben de leden van de werkgroep ingelicht over deze complexe materie : professor Klaus Leisinger (Universiteit van Basel, uitvoerend directeur van de Stichting NOVARTIS voor een duurzame ontwikkeling) en professor Jean-Pierre Maelfait (Instituut voor Natuurbehoud).

Sensibilisatie en communicatie

Voorzitter mevrouw Thérèse Snoy (Inter-Environnement Wallonie) kwam in 2001 zes keer met haar werkgroep samen.

De groep heeft in de eerste plaats gewerkt rond de redactie van een lastenboek voor het beheer van de site Billy Globe. Er werd een begeleidingscomité voor de site opgericht en de werkgroep heeft samen met de voorzitters van dit comité de lancering en de inhoud van de site

Billy Globe besproken. De groep heeft na zes maanden een evaluatie gemaakt van de publicaties van de Raad (de website en FRDO Info) en van de site Billy Globe en heeft meermaals gedebatteerd over een mediabeleid voor de Raad.

De groep heeft het thema « Media en DD » voor het symposium « *Rio +10 in België : kloof tussen engagements en beleid* », voorbereid en naar aanleiding van de resultaten van dit symposium is de groep gaan nadenken over de organisatie van een Rondetafel « *Publiciteit en duurzame ontwikkeling* » voor volgend jaar.

De werkgroep heeft tevens het lastenboek voor de tweede enquête inzake het bestaan van een sociale basis voor duurzame ontwikkeling, voorbereid. De resultaten zullen in mei 2002 gepubliceerd worden.

Tot slot is de groep ook gaan nadenken over acties voor en tijdens Rio +10 (Johannesburg, augustus 2002).

Biodiversiteit en bossen

De werkgroep kwam dit jaar niet samen maar zijn leden hebben bijgedragen tot de voorbereiding van de adviezen over *de TRIP's en de biodiversiteit en de overbrenging naar Belgisch recht van de Europese richtlijn inzake biotechnologie* (6 februari 2001).

2.3. Adviezen

De FRDO bracht in 2001 achttien adviezen uit, vijftien op verzoek van de federale regering en drie op eigen initiatief. Op de algemene vergadering van 19 februari 2002 gaven de ministers of hun vertegenwoordiger uitleg over de opvolging van de adviezen. De essentie van de opvolging wordt weergegeven in de omkaderde paragrafen. Bijlage 4 bevat een chronologische lijst met voor elk advies de titel, de datum van goedkeuring en (in voorkomend geval) de naam van de minister of staatssecretaris die het advies vroeg.

Europese documenten inzake duurzame ontwikkeling

Met het (eerste) **advies over de strategie voor duurzame ontwikkeling van de Europese Unie** van 24 april 2001 reageerde de raad op eigen initiatief op de *Discussienota over de opstelling van een EU-strategie voor duurzame ontwikkeling* van de EU-commissie van 27 maart 2001. Na enkele algemene opmerkingen over de strategie duurzame ontwikkeling (SDO) van de EU, beantwoordde de FRDO een aantal vragen uit het werkdokument van de EU-commissie. In het algemeen stemde de FRDO in hoge mate in met het EU-werkdocument, dat wel maar een eerste stap is in de voorbereiding van de SDO. De FRDO wees evenwel ook op enkele fundamentele problemen.

De staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling Olivier Deleuze heeft op 16 juli het advies van de FRDO gevraagd over de mededeling van de Commissie en de conclusies van de Europese Raad over de strategie duurzame ontwikkeling (SDO) van de EU. De FRDO formuleerde in zijn **tweede advies over de strategie voor duurzame ontwikkeling van de Europese Unie** van 18 december 2001 vooreerst algemene opmerkingen. Zo was de FRDO van oordeel dat de Europese Raad van Göteborg te weinig concrete voorstellen en doelstellingen uit de mededeling van de Commissie had overgenomen. Voorts achtte de FRDO een raadpleging van de belanghebbenden zeer belangrijk. De specifieke opmerkingen hadden onder meer betrekking op het klimaatbeleid en op indicatoren inzake duurzame ontwikkeling. De FRDO meende dat de beslissing van de Verenigde Staten om zich buiten het proces van Kyoto te plaatsen belangrijke gevolgen heeft. De economische groei van de EU zou zo veel mogelijk moet worden losgekoppeld van de evolutie van het verbruik van energie en natuurlijke rijkdommen. De milieu-indicatoren zijn ondervertegenwoordigd in de lijst van structurele indicatoren van de EU-Commissie.

Opvolging: De staatssecretaris heeft het tweede advies overgemaakt aan alle instanties die België vertegenwoordigen op EU-bijeenkomsten zodat zij er rekening mee kunnen houden. België heeft reeds gepleit voor het concretiseren van de algemene objectieven van de SDO. In de toekomst wenst de staatssecretaris dat werk wordt gemaakt van een interdisciplinaire en permanente dialoog met de belanghebbenden.

De Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu Magda Aelvoet heeft de raad om **advies gevraagd over het witboek van de Europese Commissie Strategie voor een toekomstig beleid voor chemische stoffen** (22 mei 2001). De raad vond het door de Commissie gelanceerde proces bijzonder positief. Het is een duidelijk signaal zowel ten aanzien van de industrie, de maatschappelijke actoren als de consumenten. Niettegenstaande de zeer interessante en vruchtbare discussies had de FRDO té weinig tijd om een grondiger advies uit te werken. De FRDO sloot zich volledig aan bij de algemene doelstellingen van het Witboek.

In de FRDO bestond er overeenstemming over de volgende punten. De procedures en de richtsnoeren voor de risicobeoordeling moeten duidelijk en uniform zijn. Om het ambitieuze programma van de Commissie snel te kunnen uitvoeren, moet een wettelijk kader worden opgesteld en in de nodige middelen voorzien. Er is nood aan coördinatie van de onderzoeksinspanningen op Belgisch, Europees en internationaal niveau. De wetenschappelijke kennis en expertise moeten worden gevaloriseerd. De belangrijkste punten waarover onenigheid bestond zijn: de basis voor het risicobeheer (risicoanalyse (*risk analysis*) of gevarensomschrijving (*hazard identification*)), het substitutiebeginsel (verplicht of niet), de transparantie van de informatie (ruim, of begrensd door het vertrouwelijk karakter van commerciële gegevens).

Opvolging: De opmerkingen van de raad geven op een uitstekende wijze de zwakke punten weer van het Witboek. Deze opmerkingen stemmen overeen met deze van de Belgische overheid tijdens het EU-voorzitterschap. Evenwel merken de federale diensten voor het leefmilieu op dat het advies de termen risico-analyse en risico-evaluatie met elkaar verward.

In zijn **advies over het groenboek geïntegreerd productbeleid van de Europese Commissie** van 22 mei 2001, eveneens gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, evalueerde de raad dit document als een zeer belangrijke stap in de uitwerking van een geïntegreerd productbeleid (IPP). De Raad was echter van mening dat men verder moet gaan in de uitwerking van bepaalde initiatieven, onder andere de milieuaansprakelijkheid, de vergroening van de overheidsopdrachten en de dematerialisatie van de economie. De Raad wees in deze context ook op het belang van het opstellen van concrete doelstellingen (cfr. factor 4 – factor 10). Op het niveau van de mix van instrumenten voor een geïntegreerd productbeleid is de FRDO voorstander voor het behoud van een adequaat evenwicht tussen aansporingen en verplichtingen.. Een aangepaste consultatie van de verschillende betrokken actoren zou moeten toelaten geval per geval te bepalen welke maatregelen moeten worden genomen. De FRDO was eveneens van mening dat de meest duurzame producten aantrekkelijker moeten worden gemaakt zonder daarom de sociale en economische gevolgen van zo'n beleid te verwaarlozen. Tenslotte meende de FRDO dat op dwingende wijze vastgelegd moet worden dat normen, afkomstig van normalisatie-instellingen, rekening moeten houden met milieu-overwegingen.

Opvolging: Het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid heeft omwille van tijdsdruk geen reflectie kunnen houden over dit advies. Daarom heeft het CCIM dit advies als bijlage bij het Belgisch standpunt overgemaakt aan de Europese Commissie in het kader van de consultatieprocedure in de lidstaten.

GGO's, TRIPs en biotechnologie

Op 8 februari 2000 heeft de staatssecretaris voor ontwikkelingssamenwerking Eddy Boutmans de raad om een **advies gevraagd over het internationaal landbouwonderzoek op het gebied van genetisch gewijzigde organismen in het kader van een open beleid inzake**

ontwikkelingssamenwerking. Het advies is grotendeels opgesteld op basis van het eindrapport van het seminarie "Sustainable agriculture in the third world: defining a role for transgenic crops and research" dat werd georganiseerd door de raad in samenwerking met VLIR, CIUF en de Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen op 26 en 27 maart 2001.

De FRDO wijst erop dat eerst de sociaal-economische en politieke hinderpalen voor de ontwikkeling van dergewereldlanden moeten worden aangepakt. Daarbij moet men tevens het milieu ontzien. De mogelijkheden van landbouwonderzoek in het algemeen en biotechnologisch onderzoek in het bijzonder komen pas op de tweede plaats. De raad is van oordeel dat de Belgische ontwikkelingssamenwerking landbouwonderzoek moet steunen dat vertrekt van de behoeften van de ontwikkelingslanden, dat door hen wordt gevraagd en ingaat op hun vragen en dat uitgaat van de bevolking. Het gesteunde onderzoek moet duurzame ontwikkeling bevorderen en representatieve boerenorganisaties moeten er zeker in participeren.

De ontwikkelingssamenwerking mag slechts een bepaalde vorm van landbouw steunen als die de beste combinatie vertegenwoordigt van duurzaamheid, geringste risico, geringste kost en hoogste autonomie van de landbouwers, en als hij andere vormen van landbouw niet uitsluit. Ten slotte moet de ontwikkelingssamenwerking er zich van vergewissen dat de toepassing van de resultaten van het gefinancierde onderzoek niet leidt tot de uitsluiting van kleine boeren in ontwikkelingslanden die zich het gebruik van de nieuwe technologieën niet kunnen veroorloven.

Minister Aelvoet vroeg het **advies** van de raad over de relatie tussen artikel 27.3 (b) van de **TRIPs-overeenkomst** (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom) **en het Verdrag inzake biologische diversiteit** (VBD). De minister stelde in haar brief ook dat "het nodig (is) een zicht te hebben op de gevolgen van het patenteren van plantvariëteiten op de biologische diversiteit, de situatie in ontwikkelingslanden en de volksgezondheid".

De raad heeft vastgesteld dat de relatie tussen TRIPs en biodiversiteit behoorlijk complex is, des te meer als men het strikt juridische kader te buiten gaat. Bovendien is dit terrein momenteel volop in ontwikkeling. De FRDO was van oordeel dat de doelstellingen van het VBD primeren en dat intellectuele eigendomsrechten een instrument kunnen zijn om deze doelstellingen te realiseren. Volgens sommige leden van de raad moet de tekst van TRIPs-artikel 27.3 (b) worden aangepast; andere leden verkiezen de huidige tekst te behouden.

Opgvolging: Het kabinet van minister Aelvoet heeft dit advies aangewend voor het Belgisch standpunt op de conferentie van de Wereldhandelsorganisatie te Doha (november 2001).

De minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid, de heer Charles Picqué, vroeg het **advies** van de FRDO **over het voorontwerp van wet tot omzetting in Belgisch recht van de Richtlijn 98/44/EG van het Europees Parlement en de Raad van 6 juli 1998 betreffende de rechtsbescherming van biotechnologische uitvindingen** (EU-biotechnologierichtlijn). Gezien de beperkte beschikbare tijd voor de bespreking van dit onderwerp behandelde de raad twee uiterst relevante punten, namelijk het principe van de octrooieerbaarheid van biologisch materiaal (artikel 3 EU-biotechnologierichtlijn) en octrooien op genen (artikel 5 EU-biotechnologierichtlijn).

Inzake de octrooieerbaarheid van biologisch materiaal waren er binnen de FRDO twee strekkingen. Voor de eerste groep was het verlenen van octrooien voor uitvindingen die gebruikmaken van biologisch materiaal volstrekt legitiem. De tweede groep vond dit niet aanvaardbaar. Inzake octrooien op genen bestond eensgezindheid over twee principes. Ten eerste zijn genen die niet werden geïsoleerd en gekarakteriseerd en waarvan de functie niet bekend is, niet octrooieerbaar. Ten tweede moet genonderzoek dat leidt tot de isolering, karakterisering en ontrafeling van de functie van genen, worden vergoed. Wat die vergoeding betreft, liepen de meningen echter uiteen. In het verlengde hiervan vroegen sommige FRDO-leden een letterlijke omzetting van de EU-biotechnologierichtlijn in Belgisch recht, terwijl anderen aandrongen op een heronderhandeling van de richtlijn.

Opvolging: Het voorontwerp van wet voorziet in de octrooieerbaarheid van biologisch materiaal, net als in de Europese richtlijn. In het voorontwerp werd de definitie van biologisch materiaal toegevoegd en meer duidelijkheid omtrent de uitsluiting van octrooieerbaarheid van planten en dieren gecreëerd. Er werd eveneens bepaald dat ethische en morele principes de juridische analyse van de wetgeving moeten vervolledigen.

Ontwikkelingssamenwerking

Over **de defederalisering van de ontwikkelingssamenwerking** werd advies gevraagd door de staatssecretaris voor internationale samenwerking Eddy Boutmans. In zijn advies van 25 oktober 2001 zijn advies is de FRDO zowel ingegaan op de gevaren als op de mogelijkheden van deze defederalisering. De raad betreurt dat de regering noch de Belgische betrokkenen, noch de partnerlanden vooraf heeft geraadpleegd over de defederalisering. De raad onderstreept ook dat de partnerlanden niet om een defederalisering hebben gevraagd. Toch is de raad ervan overtuigd dat de gemeenschappen en gewesten een belangrijke rol in de ontwikkelingssamenwerking kunnen spelen, maar die moet een aanvulling zijn op de rol die het federale niveau nu vervult. Er zal dus moeten worden op toegezien dat de diverse beleidsniveaus elkaar versterken in plaats van elkaar te verzwakken.

De raad herinnert ook aan enkele principes die de grondslag vormen van een goede ontwikkelingssamenwerking en die niet mogen worden aangetast door de defederalisering: structurele strijd tegen de armoede, duurzame ontwikkeling (de defederalisering zou de integratie van de economische, de sociale en de milieuaspecten moeilijker kunnen maken), samenhang, doelmatigheid, efficiëntie...

Opvolging: Volgens staatssecretaris Boutmans is deze defederalisering onwenselijk en onuitvoerbaar. Een intergouvernementele werkgroep die een concreet voorstel moet doen over de overheveling van bevoegdheden naar de gemeenschappen en de gewesten, zal het advies van de raad grondig bestuderen.

Productnormen

De FRDO formuleerde in 2001 8 adviezen over productnormen. Met uitzondering van twee adviezen, gingen deze over de aanpassing van Belgische wetgeving aan richtlijnen van de Europese Gemeenschap. In het **advies** op eigen initiatief van 22 mei 2001 **over tributyltin** spoorde de raad de overheid aan om een wereldwijde ban op dit product in aangroeiwerende verven te ondersteunen.

In het **advies over een voorontwerp van KB houdende het verbod van het op de markt van fosfaathoudende textielwasmiddelen bestemd voor huishoudelijk gebruik** van 6 februari 2001, gevraagd door minister Aelvoet, opteerde de raad voor een mix van instrumenten om het probleem van ongewenste stoffen aan te pakken. Een aantal leden had liever dat de EU een initiatief had genomen om fosfaathoudende textielwasmiddelen te verbieden, de anderen konden instemmen met een Belgisch initiatief.

Opvolging: Aangezien geen initiatieven op Europees vlak te verwachten zijn, zal België het verbod uitvaardigen na notificatie aan de Europese Commissie.

Minister Aelvoet vroeg ook het **advies over een voorontwerp van KB betreffende de beschikbaarheid van consumenteninformatie over het brandstofverbruik en de CO₂-uitstoot bij het op de markt brengen van nieuwe personenwagens**. In dit consensusadvies gaf de raad enkele suggesties hoe deze informatie in België beschikbaar te stellen.

Opvolging: Een etiket op elke nieuwe personenwagen moet brandstofverbruik en CO₂-emissie meedelen. De voorstellen van de raad om een gebruikelijker schaal te hanteren en om labels toe te kennen (van A tot G) werden overgenomen. Daarentegen werd de gevraagde overgangstermijn van inwerkingtreding (om de autosector toe te laten zich aan de nieuwe wetgeving aan te passen) van 6 maand naar 3 gebracht.

Eveneens stelde minister Aelvoet een **adviesvraag over een voorontwerp van KB inzake papier** dat een verbod oplegt om gratis drukwerk te versturen in een andere dan kartonnen of papieren verpakking. Het voorontwerp steunt volgens de raad niet op objectieve elementen om de bestaande belangen af te wegen in het perspectief van duurzame ontwikkeling. Een aantal leden vroegen een globale analyse van het probleem met voorafgaande evaluatie van de levenscyclus. Andere leden stelden de voorgestelde maatregel in vraag. Tot slot gaf de raad twee **adviezen** aan deze minister **over gevaarlijke stoffen en preparaten (26e en 27e aanpassing EU-richtlijn)**, waarin de raad pleit voor een geïntegreerde en toegankelijker Belgische regelgeving.

Opvolging: Het kabinet van minister Aelvoet heeft kennis genomen van het advies inzake papier. De tekstuele aanpassingen van de ontwerp-KB's ter omzetting van de 26e aanpassing van een EU-richtlijn gevaarlijke stoffen en preparaten werden opgevolgd. Gezien een voorstel van het EU Witboek chemische stoffen, zouden de federale diensten voor het leefmilieu niet meer overwegen om de regelgeving inzake gevaarlijke stoffen en preparaten te integreren in één Belgisch uitvoeringsbesluit.

Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling Olivier Deleuze vroeg tenslotte ook twee adviesvragen inzake productnormen. In zijn **advies** van 24 april 2001 **over meetmethoden voor het loodgehalte van benzines en het zwavelgehalte van gasolie-diesel** bemerkte de raad dat de normalisatienormen, waarnaar verwezen wordt in de reglementering, efficiënter bekendgemaakt moeten worden.

Opvolging: De staatssecretaris meent dat de regels voldoende bekend zijn aangezien uit controles op de samenstelling van brandstoffen door het Fonds voor Analyse van Petroleumproducten blijkt dat in 3 jaar tijd de normovertredingen daalden van 25% naar 6%.

In het **advies over een ontwerp-KB houdende een verbod op de publiciteit voor elektrische verwarming** van 18 december 2001 meende de raad dat een brede informatiecampagne over het primair energieverbruik en de CO₂-uitstoot van verwarmingssystemen erg nuttig is. Sommige leden vonden dat dit verbod de elektrische verwarmingssystemen discrimineert tegenover de andere en de Europese geliberaliseerde markt tegenwerkt. Andere leden vonden deze maatregel een eerste stap in de goede richting. De raad betreunde ten eerste de onevenwichtige redactie van het verslag aan de Koning.

Opvolging: De staatssecretaris heeft nog geen definitieve beslissing genomen over het ontwerp. Niettemin zal een campagne over de voor- en nadelen voor het milieu van de verschillende verwarmingssystemen gericht worden naar consumenten en naar de bouwsector. De cijfergegevens uit het verslag aan de Koning worden aangepast aan de actuele stand van zaken.

Klimaatbeleid

In het **advies over de convenanten als instrument voor het klimaatbeleid** van 25 oktober 2001 formuleerde de raad op eigen initiatief algemene aanbevelingen over de convenanten gesloten tussen economische actoren en de overheid met het doel de emissies van broeikasgassen te beperken en/of de energie-efficiëntie te verbeteren. Het zijn nuttige instrumenten om de energie- en klimaatproblemen aan te pakken. Ze moeten evenwel vooraf en achteraf worden geëvalueerd in het licht van kostprijs, sociale rechtvaardigheid, economische efficiëntie en milieu-efficiëntie. De raad pleitte voor de oprichting van onafhankelijke organismen, gefinancierd met overheidsmiddelen om het toezicht op en de kwaliteit van de energie-audits te garanderen en te zorgen voor de technische evaluatie, de follow-up en de controle van de convenanten.

In het **advies over het samenwerkingsakkoord klimaat tussen de federale Staat en de gewesten** van 18 december 2001 aan staatssecretaris Deleuze meende de raad dat het samenwerkingsakkoord en het nationaal klimaatplan twee noodzakelijke voorwaarden zijn voor

de verwezenlijking van de nationale doelstelling van reductie van de broeikasgasemissies. De FRDO betreunde echter de traagheid bij de opstelling van een gepast institutioneel kader voor de coördinatie van de maatregelen om de emissiereductiedoelstellingen te bereiken. De verwezenlijking van de doelstelling van Kyoto zou een regeringsprioriteit moeten zijn.

Opvolging: Deleuze meldde dat de regering in 2002 het nationale klimaatplan moet goedkeuren en dat er een klimaatscommissie wordt opgericht. Het nationaal klimaatplan houdt voor het federale luik rekening met eerdere adviezen van de raad. De klimaatscommissie moet een efficiënt orgaan worden met voldoende personeel en middelen. Haar taak zal zijn een tweede klimaatplan op te stellen, aangepast aan de bevoegdheden van de verschillende overheden. De traagheid van het hele proces is volgens de staatssecretaris eigen aan het noodzakelijke overleg tussen de verschillende partners.

2.4. Forum- en informatieactiviteiten

De FRDO wil met zijn fora de discussie over duurzame ontwikkeling stimuleren en gebruikt de besluiten ervan voor zijn adviezen. De FRDO heeft in 2001 twee seminaries en één symposium georganiseerd. De FRDO doet eveneens inspanningen op het vlak van communicatie en informatie burgers en organisaties bewust te maken inzake duurzame ontwikkeling. Zo heeft de FRDO in 2001 4 nummers FRDO-Info gepubliceerd en werd voortgebouwd aan de website. De raad heeft eveneens zijn samenwerking met het project Billy Globe verder gezet. Perscontacten werden uitgebreid.

Fora

Op 2 februari 2001 heeft de werkgroep energie en klimaat een seminarie georganiseerd *over de economische modellen die in België gebruikt worden in het kader van het energie- en klimaatbeleid*. Zeventig personen hebben eraan deelgenomen. Na het voorstellen van verschillende economische modellen in het kader van het energie- en klimaatbeleid, hielden de wetenschappers en de vertegenwoordigers van de burgermaatschappij een opbouwend debat.

De FRDO hield op 26 en 27 maart 2001 in samenwerking met de *Conseil interuniversitaire de la Communauté française de Belgique*, de *Vlaamse Interuniversitaire Raad* en de *Koninklijke Academie voor Overzeese Wetenschappen*, het seminarie *Sustainable Agriculture in the Third World: Defining a Role for Transgenic Crops and Research*. Op het seminarie wisselden de wetenschappelijke experts hun ideeën uit met vertegenwoordigers van boerenorganisaties uit ontwikkelingslanden, NGO's en de industrie inzake de nood aan en de rol van transgene gewassen. Het seminarie heeft als basis gediend voor het advies over transgene gewassen en ontwikkeling, gevraagd door staatssecretaris voor internationale samenwerking Eddy Boutmans. De staatssecretaris hield de slottoespraak op het seminarie, dat 120 deelnemers telde.

Ter voorbereiding van de Wereldtop over duurzame ontwikkeling te Johannesburg (26/08-04/09/02) heeft de raad op 14 juni 2001 een symposium georganiseerd *Rio+10 in België: de kloof tussen verbintenissen en beleid*, om de uitvoering van de Rio-verbintenissen in België te evalueren. Ongeveer 200 personen hebben deelgenomen. Z.K.H. Prins Filip, Minister Vande Lanotte en staatssecretaris Deleuze hebben er een toespraak gehouden. Het doel van het symposium was het naar voren brengen van de belangrijkste hinderpalen (politieke, economische, sociale en culturele) om duurzame ontwikkeling in België in de praktijk te brengen en het formuleren van voorstellen ter verbetering.

Nieuwsbrief

De FRDO publiceerde in 2001 4 nummers van de driemaandelijke nieuwsbrief *FRDO-Info*. De verschijningsdata waren maart, juli, oktober en december. Elk nummer brengt informatie over initiatieven en producten van de raad, zoals adviezen, forumactiviteiten en publicaties. Het blad

verschijnt op vier bladzijden A4. Het bestaat in het Nederlands en het Frans en het wordt gratis verspreid op ongeveer 750 exemplaren in beide talen.

Website

De website werd enigszins aangepast (zoals nieuwe kleuren). De website heeft nu een eigen domeinnaam: <http://www.frdo-cfdd.be>. De website bevindt zich nog altijd op de server van de Federale diensten voor wetenschappelijke, technische en culturele aangelegenheden (DWTC).

Billy Globe

De FRDO heeft meegewerkt aan het concreet tot stand brengen van de website Billy Globe (<http://www.Billy-Globe.org/>). De raad heeft ondermeer een begeleidingscomité opgericht dat verantwoordelijk is voor de site. Een nieuwe versie van de site werd gelanceerd op 5 mei 2001. De raad heeft een publiciteitscampagne voor de site (postkaarten) gefinancierd.

Pers

De FRDO heeft inspanningen geleverd om in 2001 de pers meer te sensibiliseren voor zijn activiteiten. Zo heeft de raad talrijke dag- en weekbladen uitgenodigd om het symposium Rio+10 op te volgen. Dit was succesvol aangezien de pers een zekere aandacht heeft besteed aan het gebeuren (*De Morgen*, *Financieel Economische Tijd*, *Trends*, *VTR-Radio*, *La Libre Belgique*). De FRDO heeft beslist om na elke algemene vergadering systematisch een persbericht rond te sturen, met melding van de goedgekeurde adviezen.

2.5. Externe vertegenwoordiging

Een vertegenwoordiging van de raad neemt jaarlijks deel aan de jaarvergadering van de VN-Commissie voor Duurzame Ontwikkeling (CSD) te New York. In 2001 ging deze vergadering door van 16 tot 27 april. Luc De Cordier (werkgeversorganisaties), Dirk Knapen (leefmilieu-NGO's) en Jan De Smedt (secretariaat) hebben er de FRDO vertegenwoordigd.

Minister Annemie Neyts heeft de leden van de raad uitgenodigd op twee consultaties van de burgermaatschappij ter voorbereiding van de Vierde Ministeriële Conferentie van de Wereldhandelsorganisatie te Doha. De eerste consultatie was een rondetafel-overleg en had plaats op 21 mei, de tweede was op 17 oktober 2001. De verschillende doelgroepen van de raad waren er evenwichtig vertegenwoordigd.

Op 28 november 2001 werd Mevr. Anne Panneels, ondervoorzitster van de raad, uitgenodigd door de Commissie Leefmilieu van de Kamer van Volksvertegenwoordigers van het Groothertogdom Luxemburg om de institutionele structuur voor duurzame ontwikkeling in België, en in het bijzonder de rol van de FRDO, toe te lichten.

Enkele leden van de raad hebben deelgenomen aan twee overlegondes van de burgermaatschappij georganiseerd door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) ter voorbereiding van de Conferentie te Doha. Op 23 oktober nam Karima Saqui van het secretariaat eraan deel, en op 29 november 2001 Elisabeth De Wandeler (werkgeversorganisaties) en Saar Van Hauwermeiren (leefmilieu-ngo's).

Jan De Smedt heeft deelgenomen aan de jaarlijkse vergadering van de European Environmental Advisory Councils (EEAC) die plaatsvond van 16 tot 18 november te Gent.

Op het nationale vlak wordt het secretariaat steeds uitgenodigd als waarnemer op het Coördinatiecomité van het Ministerie van Buitenlandse Zaken dat de vergaderingen van de CSD voorbereidt, op het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) van de Federale Diensten voor het Leefmilieu, en op de stuurgroep "Biodiversiteitsverdrag" (werkgroep van CCIM).

Naargelang van de thema's en de beschikbare middelen (tijd en geld) neemt het personeel van het secretariaat deel aan conferenties, studiedagen, seminaries en fora in binnen- en buitenland.

2.6. Secretariaat

Taken

Het secretariaat is verantwoordelijk voor:

- de organisatie van de vergaderingen en het notuleren van de algemene vergaderingen, de bijeenkomsten van het bureau en de verschillende werkgroepen;
- het opstellen van ontwerpen van advies op basis van de bespreking in de werkgroepen;
- het organiseren van de studiedagen, conferenties en symposia;
- de publicatie van de adviezen van de raad, de besluiten van de conferenties en het opstellen van persberichten;
- de redactie (vier maal per jaar) van een nieuwsbrief FRDO-Info;
- de samenstelling en het voortdurend updaten van de website van de raad;
- de contacten met het expertencomité van de website Billy Globe;
- het opstellen van het jaarlijks activiteitenverslag en het financieel verslag;
- het beheer, onder de verantwoordelijkheid van het bureau;
- het bijwonen van conferenties over duurzame ontwikkeling in België en in het buitenland, en het opstellen van de verslagen ten behoeve van de leden;
- het verzamelen van de nodige documentatie voor de werkgroepen;
- het vertalen van documenten;
- de boekhouding;
- het onthaal;
- de administratie.

Samenstelling en taakverdeling

Het secretariaat was in 2001 als volgt samengesteld:

- Jan De Smedt, (NL), licentiaat sociologie: hoofdverantwoordelijke voor de algemene leiding van de werkzaamheden van het secretariaat, voor de externe vertegenwoordiging en de communicatie;
- Catherine Mertens, (FR), licentiate biologie: verantwoordelijke voor de administratieve organisatie van het secretariaat, het beheer van de financiën en opmaak van het budget, wetenschappelijk medewerker van de werkgroep sensibilisatie en communicatie, verslaggever van statutaire vergaderingen;
- Marc Depoortere, (FR), burgerlijk ingenieur natuurkunde: wetenschappelijk medewerker van de werkgroep energie en klimaat en van de werkgroep wetenschappelijk onderzoek;
- Johan Pauwels, (NL), licentiaat economie (uit dienst getreden vanaf 1 december 2001): wetenschappelijk medewerker van de werkgroep federaal plan, verantwoordelijke voor het beheer van de website en de redactie van de Nieuwsbrief;
- Stefanie Hugelier, (NL), licentiate rechten: wetenschappelijk medewerkster van de werkgroep productnormen;
- Karima Saqui, (FR), licentiaat rechten (aangeworven op 1 april 2001): wetenschappelijk medewerkster van de werkgroep internationale betrekkingen en verantwoordelijke voor de pers;
- Ingrid Emmery, directiesecretaresse (NL);
- Jean-Pierre Peetermans, boekhouder (NL).

Karim Gharbi (FR) verving als wetenschappelijk medewerkster gedurende zeven maand Stefanie Hugelier die afwezig was voor bevallings- en moederschapsverlof.

3. Financieel verslag

De FRDO beschikt over een dotatie uit de federale begroting, in gelijke delen aangerekend op de kredieten van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, van de diensten van de Eerste Minister en van Ontwikkelingssamenwerking. In 2001 bedroeg deze dotatie 7,8 miljoen BEF, of 2,6 miljoen BEF van elk van de drie departementen. De personeelsleden van het FRDO-secretariaat worden rechtstreeks betaald uit het budget van deze drie toezichhoudende departementen.

In 2000 had Staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling, Olivier Deleuze 5 miljoen BEF extra toegekend voor duurzame ontwikkeling. Het grootste deel van dit bedrag werd gebruikt om de ngo's te vergoeden, het ander deel werd overgemaakt aan de Interdepartementale Commissie Duurzame Ontwikkeling (ICDO).

In 2001 werd deze som integraal toegekend aan de raad.

De raad beschikte derhalve over 12 miljoen BEF voor zijn werkingskosten (algemeen en informatica) en over 800.000 BEF voor zijn investeringen (meubels en informatica-uitrusting) (zie tabel 1).

Tabel 2 geeft in detail de uitgaven voor 2001. De belangrijkste uitgave voor dit jaar is de enquête: 2.500.000 BEF (3.2). De raad laat elke drie jaar een enquête uitvoeren over het draagvlak voor duurzame ontwikkeling, zodat de driejaarlijkse resultaten met elkaar kunnen worden vergeleken. Andere belangrijke uitgavenposten zijn de "organisatie van studiedagen" (2.104.000 BEF, 2.17) en "presentiegelden voor de leden" (1.551.700 BEF, 1.1).

De ontvangsten van de studiedagen bedroegen 189.000 BEF. Deze werden uitsluitend aangewend voor facturen voor kleine bedragen voor de symposia, en werden reeds afgetrokken van de uitgaven.

De raad heeft dit jaar 365.000 BEF geïnvesteerd in de *FRDO-Info*, die 4 keer per jaar verschijnt (2.15), en 453.000 BEF voor informatica-uitrusting (6).

Het saldo voor 2001 bedraagt + 1.440.750 BEF. Dat saldo kan worden toegeschreven aan het feit dat de Raad minder studiedagen heeft georganiseerd dan voorzien.

Tabel 1. Basisallocaties begroting 2001, in BEF

code	Omschrijving	bedrag	rubriek tabel 2
58.21.12.01.11	werking niet-informatica	11.700.000	1 + 2 + 3
58.21.12.04.34	werking informatica	300.000	4
58.21.74.01.03	Investerings niet-informatica	100.000	5
58.21.74.04.06	investerings informatica	700.000	6

Tabel 2. Uitgaven FRDO 2001, in BEF

	begroting	uitgaven	saldo
A. Werking			
1. Vergoedingen			
1.1. presentiegeld en vergoedingen	1.750.000	1.551.700	
1.2. deelname conferenties	350.000	325.900	
1.3. reiskosten	220.000	44.000	
1.4. vergoedingen deskundigen werkgroepen	100.000	141.000	
Totaal 1	2.420.000	2.062.600	+ 357.400
2. Betaling goederen en diensten			
2.1. onderhoud lokalen	400.000	360.000	
2.2. behandeling vloer	70.000	70.000	
2.3. huurlasten	400.000	334.100	
2.4. elektriciteit	100.000	76.000	
2.5. contracten brandblusapparaten, hygiëne	100.000	114.800	
2.6. cafetaria, recepties	150.000	197.000	
2.7. contracten leasing fotokopie, fax, water	350.000	307.600	
2.8. kantoorbehoefte	100.000	82.000	
2.9. kleine uitgaven (kassa)	130.000	68.500	
2.10. frankering	200.000	119.000	
2.11. papier	30.000	60.000	
2.12. drukken papier, omslagen...	30.000	506.800	
2.13. telefoon, fax, internet, abonnementen	300.000	253.000	
2.14. aankoop boeken, publicaties	70.000	60.100	
2.15. nieuwsbrief	370.000	365.000	
2.16. opleidingen	50.000	15.000	
2.17. organisatie studiedagen	3.130.000	2.104.000	
2.18. maaltijdbonnen	0	105.000	
Totaal 2	5.980.000	5.197.900	+ 782.100
3. Betaling aan derden			
3.1. vertalingen	800.000	607.000	
3.2. enquête	2.500.000	2.500.000	
3.3. aanwerving : selectieproef	0	50.000	
3.4. publiciteit Billy Globe	0	65.000	
3.5. EEAC bijdrage	0	100.000	
Totaal 3	3.300.000	3.322.000	- 22.000
Totaal 1+2+3	11.700.000	10.582.500	1.117.500
4. Informatica			
4.1. onderhoud, herstellingen	250.000	197.000	
4.2. opleidingen	50.000	27.000	
Totaal 4	300.000	224.000	+ 76.000
Totaal A=1+2+3+4	12.000.000	10.806.500	1.193.500
B. Investerings			
5. Investerings niet-informatica			
5.1. meubelen	80.000	43.000	
5.2. installatie voor veiligheid	0	40.000	
5.3. klein materieel	20.000	16.750	
Totaal 5	100.000	99.750	+ 250
6. Investerings informatica			
6.1. PC's + printers	180.000	147.000	
6.2. klein materieel	38.000	31.000	

	begroting	uitgaven	saldo
6.3. diverse software	30.000	30.000	
6.4. portable + projector	265.000	245.000	
6.5. reserve	187.000	0	
Totaal 6	700.000	453.000	+ 247.000
Totaal B=5+6	800.000	552.750	+ 247.250
TOTAAL	12.800.000	11.359.250	+ 1.440.750

Bijlagen

Bijlage 1. Ledenlijst 2001

38 stemgerechtigde leden (tot 20 november 2001)

- De heer Fons BEYERS (Boerenbond)
- Madame Isabelle CHAPUT (Fédération des Entreprises de Belgique, FEB)
- Monsieur Luc DE CORDIER (vice-président)
- Mevrouw Ingrid DEHERDER (Algemene Centrale der Liberale Vakbonden van België, ACLVB) vervangen door Mevrouw Irène DEKELPER
- De heer Luk DEURINCK (Belgische Petroleum Federatie, BPF)
- Madame Sophie ENGLEBIENNE (Oxfam-Solidarité)
- De heer Jos GYSELS (ondervoorzitter)
- Professor Luc HENS (Vrije Universiteit Brussel, VUB)
- Monsieur Jean-Pierre JACOBS (Groupement de la Sidérurgie)
- De heer Joris KERKHOF (Algemeen Christelijk Vakverbond van België, ACV) vervangen door mevrouw Lut SLABBINCK
- De heer Claude KLEIN (Federatie van de Chemische Industrie van België, Fedichem)
- Monsieur Rafael LAMAS (Fédération Générale du Travail de Belgique, FGTB)
- Professor Luc LAVRYSEN (Universiteit Gent, UG)
- De heer Geert LEJEUNE (World Wide Fund for Nature – Belgium, WWF)
- Madame Jacqueline MILLER (Bureau Européen de l'Environnement, BEE)
- Madame Anne PANNEELS (vice-présidente)
- De heer Erik PAREDIS (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO) vervangen door : de heer Geert FREMOUT
- Monsieur Marek POZNANSKI (Collectif Stratégies Alimentaires, CSA)
- Mevrouw Dominique RIGAUX (Samenwerkende Vennootschap voor Productie van Elektriciteit, SPE)
- De heer Theo ROMBOOTS (voorzitter)
- Madame Catherine ROUSSEAU (Centre de Recherche et d'Information des Organisations de Consommateurs, CRIOC)
- Monsieur Claude SIMONIS (Inter-Environnement Bruxelles, IEB)
- Mevrouw Lut SLABBINCK (Algemeen Christelijk Vakverbond van België, ACV)
- Madame Thérèse SNOY (Inter-Environnement Wallonie, IEW)
- De heer Jan TURF (Greenpeace Belgium)
- De heer Paul VAN CAPPELLEN (Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties, OIVO)
- De heer Bogdan VANDEN BERGHE (Commissie Rechtvaardigheid en Vrede, CRV)
- De heer Dirk VAN EVERCOOREN (Algemeen Belgisch Vakverbond, ABVV)
- Mevrouw Saar VAN HAUWERMEIREN (Bond Beter Leefmilieu, BBL)
- Mevrouw Katleen VAN HAVERE (Unie van Zelfstandige Ondernemers, UNIZO)
- Mevrouw Françoise VANTHEMSCHE (Electrabel)
- Professeur Jean-Pascal van YPERSELE de STRIHOU (Université Catholique de Louvain, UCL)
- Mevrouw Han VERLEYEN (11.11.11)
- Professor Han VERSCHURE (Katholieke Universiteit Leuven, KU Leuven)
- Monsieur Dominique WEERTS (Centre National de Coopération au Développement, CNCD)
- Professeur Edwin ZACCAÏ (Université Libre de Bruxelles, ULB)
- ... (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique, CSC)

38 stemgerechtigde leden (vanaf 20 november 2001)

- De heer Bart BODE (Commissie Rechtvaardigheid en Vrede, CRV)
- Mevrouw Claire BOSCH, (FEVIA)
- Monsieur Arthur BODSON (vice-président)
- Madame Isabelle CHAPUT (Fédération des Entreprises de Belgique, FEB)
- Mevrouw An CLIQUET (Birdlife Belgium)
- Mevrouw Hilde DE BUCK (Electrabel)
- Monsieur Bernard DECOCK (Fédération des Entreprises des Belgique, FEB)
- Madame Irène DEKELPER (Centrale Générale des Syndicats Libérales, (ACLVB/CGSLB)
- Monsieur Geoffroy DE SCHUTTER (Inter-Environnement Bruxelles, IEB)
- Madame Sophie ENGLEBIENNE (Oxfam-Solidarité)
- De heer Geert FREMOUT (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling, VODO)
- Professor Luc HENS (Vrije Universiteit Brussel, VUB)
- De heer Claude KLEIN (Fédération van de Chemische Industrie van België, Fedichem)
- Madame Barbara LACROIX (Union des Classes moyennes)
- Professor Luc LAVRYSEN (Universiteit Gent, UG)
- De heer Geert LEJEUNE (World Wide Fund for Nature – Belgium, WWF)
- Monsieur Bruno MELCKMANS (Fédération Générale des Travailleurs de Belgique (FGTB)
- Monsieur Roland MOREAU (Greenpeace Belgium)
- Madame Anne PANNEELS (vice-présidente)
- Madame Michèle PANS (Fédération Générale du Travail de Belgique, FGTB)
- Monsieur François PHILIPS (Fédération Générale des Travailleurs de Belgique, FGTB)
- Monsieur Marek POZNANSKI (Collectif Stratégies Alimentaires, CSA)
- Mevrouw Dominique RIGAUX (Samenwerkende Vennootschap voor Productie van Elektriciteit, SPE)
- De heer Theo ROMBOUITS (voorzitter)
- Madame Catherine ROUSSEAU (Centre de Recherche et d'Information des Organisations de Consommateurs, CRIOC)
- Mevrouw Lut SLABBINCK (Algemeen Christelijk Vakverbond van België, ACV)
- Madame Thérèse SNOY (Inter-Environnement Wallonie, IEW)
- Professeur Jean-Pierre THOME (Université de Liège, ULg)
- De heer Paul VAN CAPPELLEN (Onderzoeks- en Informatiecentrum van de Verbruikersorganisaties, OIVO)
- De heer Piet VANDEN ABEELE (De Unie van Zelfstandige Ondernemers, UNIZO)
- Mevrouw Saar VAN HAUWERMEIREN (Bond Beter Leefmilieu, BBL)
- Professeur Jean-Pascal van YPERSELE de STRIHOU (Université Catholique de Louvain, UCL)
- De heer Rudi VERHEYEN (ondervoorzitter)
- Mevrouw Han VERLEYEN (11.11.11)
- Professor Han VERSCHURE (Katholieke Universiteit Leuven, KULeuven)
- Monsieur Dominique WEERTS (Centre National de Coopération au Développement, CNC)
- Monsieur Alain WILMART (Confédération des Syndicats Chrétiens de Belgique, CSC)
- Professeur Edwin ZACCAÏ (Université Libre de Bruxelles, ULB)

40 waarnemers

- Zijne Koninklijke Hoogheid Prins FILIP (erevoorzitter)
- Madame Myriam BACQUELAINE (staatssecretaris voor Ontwikkelingssamenwerking Eddy Boutmans)
- Monsieur Jacques BAVEYE (minister van Financiën Didier Reynders)

- Monsieur Henri BERNARD (Comité National de l'Energie)
- Monsieur Jacques BRASSINNE de LA BUISSIÈRE (minister van Binnenlandse Zaken Antoine Duquesne)
- De heer Hans BRUYNINCKX (Katholieke Universiteit Leuven, KU Leuven) (tot 19 november 2001)
- Monsieur Pino CARLINO (Conseil Économique et Social de la Région Wallonne, CESRW)
- Monsieur John CORNET d'ELZIUS (raadgever van Prins Filip)
- Monsieur Jacques DE BRAKELEER (Conseil Wallon de l'Environnement pour le Développement Durable, CWEDD)
- Monsieur Joseph DEJONGHE (Deutschsprachige Gemeinschaft)
- De heer Jozef DE LAPORTE (minister van Landbouw en Middenstand Jaak Gabriëls)
- De heer Frank DEMEYERE (minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid, Charles Picqué)
- Madame Florence DIDION (Brusselse Hoofdstedelijke Gewest)
- Monsieur Paul DROGART (minister van Ambtenarenzaken en Modernisering van de Openbare Besturen Luc Van den Bossche)
- Professor Henri DUMONT (Universiteit Gent, UG) tot 19 november 2001
- Mevrouw Patricia FOSCOLO (Conseil de l'Environnement de la Région Bruxelles-Capitale)
- De heer Chris FRANZEN (Economische en Sociale Raad voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest)
- De heer Dany GHEKIERE (vice-eerste minister en minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel)
- Madame Martine GILLET (vice-eerste minister en minister van Werkgelegenheid Laurette Onkelinx)
- Madame Nadine GOUZÉE (Bureau Fédéral du Plan)
- Monsieur Christophe KELEKOM (Communauté française)
- Monsieur J. LABBAR (Conseil Economique et Social de la Région de Bruxelles-Capitale)
- Monsieur Eric LAITAT (Faculté Universitaire des Sciences Agronomiques de Gembloux, FUSAGx) tot 19 november 2001
- De heer Remi MERCKX (Vlaamse Gewest)
- Monsieur Luc MABILLE (minister van Telecommunicatie en Overheidsbedrijven en Participaties Rik Daems)
- De heer Marc PALLEMAERTS (staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling Olivier Deleuze)
- De heer Kris PEETERS (Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, SERV)
- De heer Ivan PITTEVILS (eerste minister Guy Verhofstadt)
- De heer Oscar RYCKMANS (vice-eerste minister en minister van Begroting, Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie Johan Vande Lanotte) (vervangen door de heer Michiel Vandenbussche)
- Monsieur Emmanuel SÉRUSIAUX (Région wallonne)
- Madame Laurence SMETS (minister van Landsverdediging André Flahaut)
- De heer Hans TIMBREMONT (staatssecretaris voor Buitenlandse Handel Pierre Chevalier / staatssecretaris Annemie Neyts)
- Monsieur Robert TOLLET (Conseil Central de l'Economie, CCE)
- De heer Michiel VANDENBUSSCHE (vice-eerste minister en minister van Begroting, Maatschappelijke Integratie en Sociale Economie Johan Vande Lanotte)
- De heer Jan VANDERHAEGHE (minister van Justitie Marc Verwilghen)
- De heer Jan VERHEEKE (Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen, MiNa-raad)
- Mevrouw Inès VERLEYE (minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu Magda Aelvoet)
- ... (vice-eerste minister en minister van Mobiliteit en Vervoer Isabelle Durant)
- ... (minister van Sociale Zaken en Pensioenen Frank Vandenbroucke)
- ... (Vlaamse Gemeenschap)

Bijlage 2. Aanwezigheid op de algemene vergaderingen**Stemgerechtigde leden**

x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid						
	06/02	24/04	22/05	25/10	Nieuwe Raad	18/12
Voorzitter en ondervoorzitters						
Rombouts Theo	x	x	x	x	Rombouts Theo	x
Panneels Anne	-	x	x	-	Panneels Anne	x
De Cordier Luc	-	x	-	-	Bodson Arthur	0
Gysels Jos	x	x	-	0	Verheyen Rudi	x
NGO ontwikkeling						
Lejeune Geert	0	x	0	x	Cliquet An	x
Miller Jacqueline	x	x	0	x	De Schutter Geoffroy	x
Simonis Claude	x	0	0	0	Lejeune Geert	0
Snoy Thérèse	x	-	x	x	Moreau Roland	x
Turf Jan	-	0	0	0	Snoy Thérèse	x
Van Hauwermeiren Saar	x	x	x	-	Van Hauwermeiren Saar	x
NGO ontwikkeling						
Englebienne Sophie	x	x	0	0	Bode Bart	x
Paredis Erik/ Fremout Geert	x	0	x	x	Englebienne Sophie	x
Poznanski Marek	x	x	0	x	Fremout Geert	x
Verleyen Han	-	x	x	0	Poznanski Marek	0
Vanden Berghe Bogdan	x	0	0	0	Verleyen Han	0
Weerts Dominique	0	0	x	0	Weerts Dominique	0
NGO verbruikers						
Rousseau Catherine	x	x	x	x	Rousseau Catherine	x

x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid						
	06/02	24/04	22/05	25/10	Nieuwe Raad	18/12
Van Cappellen Paul	-	0	x	0	Van Capellen Paul	x
werknemersorganisaties						
Dekelper Irène	x	-	0	x	Dekelper Irène	x
Kerkhofs Joris	x	x	0	0	Melckmans Bruno	x
Lamas Rafael	x	x	0	-	Pans Michèle	x
Slabbinck Lut	-	-	-	-	Philips François	x
Van Evercooren Dirk	-	0	x	x	Slabbinck Lut	x
Wilmart Alain	0	x	x	x	Wilmart Alain	x
werkgeversorganisaties						
Beyers Fons	x	x	x	-	Bosch Claire	x
Chaput Isabelle	x	-	-	x	Chaput Isabelle	x
Deurinck Luk	x	0	x	0	Decock Bernard	x
Jacobs Jean-Pierre	-	x	x	x	Klein Claude	x
Klein Claude	x	0	x	0	Lacroix Barbara	x
Van Havere Katleen	-	0	0	0	Vanden Abeele Piet	x
energieproducenten						
Rigaux Dominique	-	-	x	x	Debuck Hilde	x
Vantheemsche Françoise	0	-	0	0	Rigaux Dominique	x
wetenschappelijke milieus						
	Thomé Jean-Pierre	x
Hens Luc	x	x	x	x	Hens Luc	x
Lavrysen Luc	x	x	x	x	Lavrysen Luc	x
van Ypersele de Strihou Jean-Pascal	x	x	-	x	Van Ypersele de Strihou Jean-Pascal	x
Verschure Han	x	x	x	x	Verschure Han	x
Zaccaï Edwin	x	-	x	x	Zaccaï Edwin	x

Waarnemers

x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid					
	06/02	24/04	22/05	25/10	18/12
federale regering					
Bacquelaine Myriam	x	0	0	0	x
Baveye Jacques	x	0	0	-	0
Brassinne de La Buisserie Jacques	0	0	0	0	0
De Laporte Jozef	0	0	0	0	0
Demeyere Frank	x	-	x	0	x
Drogart Paul	-	-	0	-	-
Ghekiere Dany	0	0	0	0	-
Gillet Martine	x	0	x	0	0
Mabille Luc	0
Pallemaerts Marc	0	x	0	0	x
Pittevils Ivan	0	x	x	0	0
Smets Laurence	0	0	0	0	0
Timbremont Hans	0	0	0	0	0
Ryckmans Oscar	0	x	0	0	0
Vanderhaeghe Jan	0	0	0	0	0
Verleye Inès	0	0	0	0	0
...			
...			
...			
gewest- en gemeenschapsregeringen					
Dejonghe Joseph	x	-	x	x	x
Didion Florence	0	0	0	-	0

x = aanwezig, - = verontschuldigd, 0 = afwezig en niet verontschuldigd, ... = lid niet aangeduid					
	06/02	24/04	22/05	25/10	18/12
Gob André/	0				
Kelekom Christophe		0	-	0	
Merckx Remy	x	x	x	x	x
Sérusiaux Emmanuel	0	0	-	x	x
...			
Wetenschappelijke raadgevers					
Bruyninckx Hans	0	0	0	0	...
Dumont Henri	0	-	0	x	...
Laitat Eric	0	0	0	x	...
Mormont Marc	0	0	0	x	...
Andere waarnemers					
Carlino Pino	0	0	0	0	0
Peeters Kris	0	0	0	0	0
Franzen Chr.	0	0	-	0	0
Gillet Roland	0	0	0	0	0
Henri Bernard	0	0	0	x	0
Labbar J.	0	0	0	0	0
De Brakeleer Jacques	0	x	0	0	0
Tollet Robert	0	0	0	0	0
Cornet d'Elzuis John	-	-	x	-	x
Verheeke Jan	0	0	0	0	0
Gouzée Nadine	x	0	x	x	0

Bijlage 3. Deelname aan de werkgroepen in 2001 (76 vergaderingen, 742 deelnemers)

De negen werkgroepen van de FRDO

SC = sensibilisatie en communicatie (in 2000 opgericht)

BB = biodiversiteit en bossen

EK = energie en klimaat

PN = productnormen

GO = genetisch gewijzigde organismen (in 2000 opgericht)

FP = federaal plan

WO = wetenschappelijk onderzoek duurzame ontwikkeling

IB = internationale betrekkingen

SE = sociaal-economische aspecten van duurzame ontwikkeling

Werkgroepen	SC	BB	EK	PN	GO	FP	WO	IB	SE	Totaal 2001
Aantal vergaderingen	6	0	12	15	6	12	15	10	0	76
1. Stemgerechtigde leden en hun plaatsvervangers)										
NGO/ Leefmilieu	11	0	30	41	10	13	21	6	0	132
NGO/ Ontwikkeling	11	0	17	13	16	40	14	41	0	152
NGO/ Verbruikers (*)	2	0	0	6	0	4	0	0	0	12
Org. Werkgevers	7	0	45	39	11	18	33	12	0	165
Org. Werknemers	3	0	18	8	0	28	2	9	0	68
Energieproducenten (*)	0	0	13	2	0	0	0	0	0	15
Wetenschap. Milieus	2	0	6	21	4	8	26	12	0	79
Totaal 1	36	0	129	130	41	111	96	80	0	623
2. Andere deelnemers										
Overheid	0	0	17	1	2	23	16	7	0	66
Wetens. Raadgevers	0	0	1	0	0	0	2	0	0	3
Experts	14	0	1	17	2	3	9	4	0	50
Totaal 2	14	0	19	18	4	26	27	11	0	119
Algemeen Totaal .	50	0	148	148	45	137	123	91	0	742
Per vergadering	8.3	0	12.3	9.9	7.5	11.4	8.2	9.1	0	9.76

(*) Groepen met twee vertegenwoordigers in de FRDO, de andere groepen met stemrecht hebben zes vertegenwoordigers.

Bijlage 4. Lijst van de adviezen 2001

1. **Advies over TRIPs en biodiversiteit** – 6 februari 2001 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
2. **Advies over de omzetting van de EU-biotechnologierichtlijn in Belgisch recht** – 6 februari 2001 – gevraagd door de Minister van Economie en Wetenschappelijk Onderzoek, belast met het Grootstedenbeleid, de heer Charles Picqué
3. **Advies over gevaarlijke stoffen en preparaten (26ste aanpassing EU-richtlijn)** – 6 februari 2001 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
4. **Advies over een voorontwerp van KB betreffende de beschikbaarheid van consumenteninformatie over het brandstofverbruik en de CO₂-uitstoot bij het op de markt brengen van nieuwe personenauto's** – 6 februari 2001 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
5. **Advies over een voorontwerp van KB houdende het verbod van het op de markt brengen van fosfaathoudende textielwasmiddelen bestemd voor huishoudelijk gebruik** – 6 februari 2001 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
6. **Advies over gevaarlijke stoffen en preparaten (27ste aanpassing EU-richtlijn)** – 24 april 2001 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
7. **Advies over meetmethoden voor het loodgehalte van benzines en het zwavelgehalte van gasolie-diesel** – 24 april 2001 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
8. **Advies over de strategie voor duurzame ontwikkeling van de Europese Unie** – 24 april 2001 – op eigen initiatief
9. **Advies over het groenboek geïntegreerd productbeleid van de Europese Commissie** – 22 mei 2001 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
10. **Advies over het witboek van de Europese Commissie Strategie voor een toekomstig beleid voor chemische stoffen** – 22 mei 2001 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet
11. **Advies over tributyltin** – 22 mei 2001 – op eigen initiatief
12. **Advies over het internationaal landbouwonderzoek op het gebied van genetisch gewijzigde organismen in het kader van een beleid inzake ontwikkelings-samenwerking** – 25 oktober 2001 – gevraagd door de staatssecretaris voor internationale samenwerking, de heer Eddy Boutmans
13. **Advies over de defederalisering van de ontwikkelingssamenwerking** – 25 oktober 2001 – gevraagd door de staatssecretaris voor internationale samenwerking, de heer Eddy Boutmans
14. **Advies over het voorontwerp van koninklijk besluit inzake papier** – 25 oktober 2001 – gevraagd door de Minister van Consumentenzaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, mevrouw Magda Aelvoet

15. **Advies over de convenanten als instrument van het klimaatbeleid** – 25 oktober 2001 – op eigen initiatief
16. **Tweede advies over de strategie voor duurzame ontwikkeling van de Europese Unie** – 18 december 2001 –, gevraagd door de staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
17. **Advies over een ontwerp-KB houdende een verbod op de publiciteit voor elektrische verwarming** – 18 december 2001 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze
18. **Advies over het samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, het Vlaamse Gewest, het Waalse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest betreffende het opstellen, het uitvoeren en het opvolgen van een Nationaal Klimaatplan, alsook het rapporteren, in het kader van het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en het Protocol van Kyoto** – 18 december 2001 – gevraagd door de Staatssecretaris voor Energie en Duurzame Ontwikkeling, de heer Olivier Deleuze